

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

ODYSSEUS IN IEPENDAL

Een toneelspel in drie bedrijven

door

1880

Dimitri Frenkel Frank

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2013
Nr.3201

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste TIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier “aanvraag tot opvoering”. Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A. worden gestuurd.

Ongeveer een maand voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten.

De aanvraag kan ook online via www.toneelfonds.be worden ingediend.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Tele-Design International/TDI-Agency Holland.
Kinderdijkstraat 8
1079 GH Amsterdam
tdi.agency@planet.nl
www.tdiagency.nl

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *ODYSSEUS IN IEPENDAL* op te voeren moet de naam van auteur *DIMITRI FRENKEL FRANK* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/2013/0220/058
ISBN 989- 90385- 12747

© 2013 Toneelfonds J. Janssens/Y. Frenkel Frank
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

PERSONAGES

(3 dames – 7 heren)

ODYSSEUS van Ithaca
 PENELOPE, zijn vrouw
 TELEMACHUS, hun zoon

De vrijers:

DE DUVEL
 VAN MILL,
 BRIGADIER ENKES

MOOIE HANNES
 BART met de harmonica
 HUMMEL, de meid
 NINNE

Bijzonderheden:

MOOIE HANNES is blond, schoongewassen, groot en sterk. Hij is een goeiig dier, kan uren zitten kijken naar jonge katjes, maar heeft al twee grenswachters neergeschoten.

DE DUVEL is een duvel, een klein, zwart, gemeen manneke.

VAN MILL is een rijke grossier en dat ziet men. In Iependal geldt hij als een zeer werelds man — hij komt zeker eens in de maand in Amsterdam — en men fluistert dat hij nylon ondergoed draagt. Met zijn kalme, kille toon is hij een gevaarlijk, luguber personage.

BRIGADIER ENKES is een rijkspolitieman die vals spel speelt. Dat blijft steken: het is makkelijker een zuivere misdadiger te zijn dan een dubbelzinnige — met het uniform aan het lijf van de „tegenpartij”. De eeuwige spijt van Enkes is de oorzaak van zijn drinken, van zijn driftbuien.

TELEMACHUS (uitspraak: accent op tweede lettergreep) is 18, hij heeft het idealisme en de doldriestheid van de jeugd — nog niet de tact, ervaring en slimmigheid van zijn vader.

PENELOPE (uitspraak: accent op tweede lettergreep) is een mooie vrouw van 45 jaar, een zeer vrouwelijke vrouw met een scherp maar vrouwelijk intellect. Ze heeft iets koninklijks, iets onberoerbaars, iets wat tot afstand dwingt.

ODYSSEUS is nu 50, een vorst van een man, groot, krachtig, mannelijk met een enorme dosis humor en slimmigheid in oog- en mondhoeken.

HUMMEL is een jong ding, hups en aantrekkelijk, ze wil van het leven genieten en hoe dat gebeurt is haar om het even.

BART MET DE HARMONICA is een oude, wat zwakzinnige liedjeszanger, die te oud is om niet te durven zeggen wat hij denkt. Trouwens, niemand neemt hem serieus... Hij mag natuurlijk ook bv. een gitaar bespelen.

NINNE is een heel oud, vinnig vrouwtje met een hart van goud.

DECOR

Het toneel stelt de gelagkamer voor van „Het wapen van Ithaca”, een boerenherberg ergens aan de grens — een grote, oude, bijna koninklijke herberg met prachtig houtsnijwerk, antieke tegels en koper, een schouw met vlamvend haardvuur, Boven de schouw hangt een grote handboog. Ergens staat de naam van de herberg — „In het wapen van Ithaca" — te lezen. Zo nu en dan zakt een voordoek naar beneden waarvoor tussenscènes gespeeld worden. Een enkel bankje, een enkel rekwisiet duidt dan de plaats van handeling aan.

DIALECT

Het stuk is niet in een bepaald dialect geschreven. Men kan het spelen zoals het er staat — maar de schrijver zou graag zien dat men het in zijn eigen dialect trekt (hoever kan men zelf bepalen). Het moet tenslotte zo zijn dat de geschiedenis „hier bij ons in de streek" speelt — en daarom moet Odysseus Brabander, Groninger, Zeeuw of Vlaming worden. Alle daartoe dienende wijzigingen mogen vrijelijk aangebracht worden: in Rotterdam mag men er een havencafé van maken met havenpolitie, en als er dan een stengun of een harpoen of een werphengel moet hangen in plaats van een boog — al deze „vertalingen" zijn bij voorbaat toegestaan, mits ze de geest van het stuk onaangeroerd laten.

EERSTE BEDRIJF

(Mooie Hannes, Van Mill en de Brigadier zitten rond een tafel te kaarten. De Duvel hangt over de tapkast en praat met Hummel, heftig en indringend. Bart zit op een bankje, speelt harmonica of gitaar en zingt.)

BART : Mensen die weggaan
komen ook weer terug
Herinnering is als een
weggaande rug
Terugkomst is als een
lachend gezicht

Mensen die blijven
gaan ook weer eens weg
Toekomst is als een
eind'loze weg
Heden is maar een
tussenstation

BRIGADIER : Hee, wacht effe, horen jullie wat die ouwe knoppendrukker (= snarenplukker) zingt?

HANNES : Over mensen die weggaan... Hier, de boer.

BRIGADIER : En die weer terugkomen...

VAN MILL : Nou en? Troef, die slag is voor meneer. *(pakt slag)*

HANNES : Haha, hij zegt meneer tegen zichzelf...

BRIGADIER : Is-ie zo gewend in de grote stad, hè van Mill? *(staat op)* Nou, Bart, wat zing je daar? Hè?

BART : *(zingt weer)* Mensen die weggaan komen ook weer terug...

BRIGADIER : *(trapt tegen bankje aan zodat Bart omvalt)* Dacht ik het niet! Stuk vod!
Moet ik je ellendige ouwe karkas laten opsluiten, lummel?

HANNES : *(traag door kaartend)* De Brigadier heeft weer evenveel borrels gedronken als-ie dienstjaren heeft.

VAN MILL : *(idem)* Welke dienstjaren bedoel je — de eerlijke of de oneerlijke?

BRIGADIER : (*grijpt hem bij de arm*) Dat moet je nou niet zeggen, van Mill, dat moet je nou niet zeggen. Anders trap ik jou ook van je stoel...

VAN MILL : Brigadier, mijn excuses.

BRIGADIER : Wat zei je?

VAN MILL : Ik zeg: mijn excuses.

BRIGADIER : Jonge, jonge, jij bent er gauw mee. Je bent bang van me, hè?

VAN MILL : (*tegen Hannes*) Dat verbaast 'm...

HANNES : Hahaha!

BRIGADIER : Begin je me nou weer te pesten?

VAN MILL : Nee, nee... Ik probeer verstandig te zijn. Wat hebben we aan ruzie? We zijn tenslotte bondgenoten — al zijn we rivalen. Brigadier, waar of niet?

BRIGADIER : (*bedarend*) Natuurlijk. Natuurlijk. Ik zeg ook niet dat 't niet zo is. Maar daarom hoeft die ouwe ribbenkast daar nog niet te zingen over mensen die terugkomen. (*staat op en brult*) Odysseus komt niet terug!

VAN MILL : (*gooit kaarten op tafel*) Daar zijn we weer. Bij het oude onderwerp. Nooit kunnen we eens een avondje rustig kaarten zonder dat er één van ons over begint.

BRIGADIER : Hij is nou vijftien jaar weg en niemand heeft de laatste tien jaar ooit taal of teken van 'm gehoord. Wat betekent dat volgens gezond mensenverstand? Dat-ie dood is. Nietwaar, Bart?

BART : Ik zeg al niks meer.

BRIGADIER : Nee, nee, lafbek, nou zal je ook antwoorden. Iemand die vijftien jaar weg is en nooit taal of teken heeft gegeven — is die dood of niet?

BART : Dood is iemand die in z'n graf ligt.

BRIGADIER : En Odysseus ligt in z'n graf. Uit. Hier, (*gooit een gulden naar Bart*) koop een paar sigaren. En neem een glas bier.

(*Bart gaat naar tapkast waar Hummel hem een glas bier inschenkt*)

HANNES : Ja, als je het mij vraagt, dan moet ze nou toch eindelijk eens beslissen.

BRIGADIER : Dat moet ze zeker.

(*ze kijken allemaal naar boven*)

VAN MILL : Met moeten kun je bij haar niet zo gauw iets bereiken, Hannes. Jij zit hier pas bij, wij al tien jaar, wij kunnen 't weten.

HANNES : Pas! Ha, noem dat maar pas.. .Da's ook al weer drie jaar terug dat ik hier in het dorp kwam om met de pantserwagen te rijden.

BRIGADIER : Ssst! *(hij kijkt rond)*

HANNES : Wie kan ons horen? De marechaussee soms?

BRIGADIER : Schei uit.

HANNES : Nou ja, jij hoort toch bij ons, hè? Enfin, drie jaar terug kwam ik hier en toen zeien ze tegen me: als je naar de herberg van Odysseus gaat dan kun je iets moois zien — drie kerels die op Penelope loeren sinds haar man van de oorlog niet terug is gekomen. Al zeven jaar... Die zijn gek, zei ik, dat wil ik wel eens zien. Enfin, ik ben gekomen, ik zag Penelope — en *(schaapachtig)* je mag me geloven of niet, sinds die tijd heb ik geen meisje meer aangekeken. Terwijl ik toch vroeger...

BRIGADIER : Ja, ze houdt je vast als een paar stalen boeien.

HANNES : Wanneer zal ze nou beslissen?

(het is even stil, ze kijken naar boven)

DUVEL : *(draait zich om, schreeuwt)* Zie je wel! Zie je wel! Dacht ik 't niet! *(gaat naar tafel en slaat er op)* Van alle godslasterlijke, gemene streken, van alle vuile loeren die een loeder iemand kan draaien... ik... ik... *(stikt haast van woede)*

HANNES : Wat heb je, Duvel? Is een partij boter uit de wagen gerold?

DUVEL : Ik heb 't uit d'r gekregen, ik heb 't uit d'r gekregen! *(gaat naar tapkast, sleurt Hummel mee)* Kom mee, Hummel, en vertel 't de heren. ...

HUMMEL : *(gillerig)* Als de vrouw 't hoort... oh... oh... dan zwaait er wat...

DUVEL : Als je 't niet verteld had dan had ik je... *(hij trekt zijn vinger over haar hals)*
Zo mooi en blank als-ie is.

HUMMEL : En nu?

DUVEL: Nu krijg je d'r een goud snoertje om. Morgen. En hier is vast een bewijsbriefje.

(Duvel kust haar op de mond, ze spartelt een beetje tegen, maar hij houdt haar vast.)

HUMMEL : *(rukt zich los)* Duvel!

DUVEL : Ja, ze noemen me de Duvel en ik ben een Duvel. Kom.... *(hij wil haar weer pakken, maar ze ontglipt)*

HUMMEL : Als je zo graag wilt, waarom pak je haar dan niet? *(wijst naar boven)* Ik heb je haar nog nooit zien aanraken....

DUVEL : Donderse meid. *(hij grijpt haar bij de arm)* Genoeg van die praatjes. Vertel op...

VAN MILL : Wat is er nou toch?

DUVEL : Ha, dat zul je horen. Je weet toch wat Penelope een half jaar geleden als laatste smoes verzon: ze zou een van ons kiezen als haar borduurwerk af was — je weet wel, dat grote tafellaken, dat weiland vol bloemen, met al die miljoenen kriebelige kruissteekjes, hè?

BRIGADIER : Ze heeft gezworen dat ze zou beslissen als 't af was.

DUVEL : Maar 't komt nooit af!

ALLEMAAL : Hoezo? Wat bedoel je? Zeg op!

DUVEL : Stil maar! Nou is 't woord aan jongejuffrouw Hummel hier! *(hij zet haar boven op een stoel, zodat ze er op staat)* Nou? Nou?

(het wordt aandachtig stil)

HUMMEL : Ik heb 't gezien... ik kon eens 's nachts niet slapen... toen heb ik 't gezien...

BRIGADIER : Wat dan?

HUMMEL : Ze haalt 's nachts uit wat ze overdag geborduurd heeft.

BRIGADIER + VAN MILL + HANNES : Wat?! Wat zeg je?!

HUMMEL : Ze haalt 's nachts uit wat ze overdag geborduurd heeft.

BRIGADIER + VAN MILL + HANNES : Ach nee... zo...

DUVEL : Nou! Daar staan jullie van te kijken, hè? Met tronies als kinderbilletjes over de rand van de po! Zo heeft ze ons bij de neus gehad... *(hij kijkt triomfantelijk rond)*

(Telemachus komt binnen en Duvels gezicht betreft weer)

Daar heb je hem ook — de snotneus... Nou loopt de maat over.

(als Telemachus voorbij komt steekt Duvel z'n been uit zodat deze struikelt en over de grond rolt.)

Ook goeiedag...

(iedereen lacht)

TELEMACHUS : *(krabbelt op, rustig)* Weet je wat jullie moeten doen? Opdonderen, allemaal, 't Wordt de hoogste tijd, als je dat maar weet.

DUVEL : Nee maar, moet je dat horen...

HANNES : Hee, Telemachus, ga naar boven en vraag een schone luier.

TELEMACHUS : Jullie denken dat ik nog altijd een snotneus ben, maar ik ben achttien. Tien jaar geleden, ja, toen konden jullie me zoet houden met een paar knikkers. En vijf jaar geleden snapte ik nog niet precies wat jullie hier deden — ik dacht alleen maar: waarom drinken ze zoveel en betalen ze nooit...

DUVEL : Moet ik je strot dichtknijpen?

TELEMACHUS : *(opeens fel)* Moet ik 't jou soms doen?

HANNES : 't Haantje krijgt sporen...

TELEMACHUS : Als jullie denken dat ik jullie de zaak van mijn vader in de grond laat boren — dat ik jullie m'n moeder laat treiteren, dan... dan... *(hij kan zich niet goed houden, de tranen staan in z'n ogen)*

DUVEL : *(wendt zich af)* Wat maak ik me druk, 't is een kind, laat 'm janken...

VAN MILL : *(is dicht bij Telemachus gaan staan)* Jongen, luister nou eens. We menen het niet kwaad met je. In deze zaak moet toch weer een man komen. Je moeder kan toch niet alleen blijven. En wij hebben deze herberg nu eenmaal nodig...

TELEMACHUS : Voor jullie vuile zaakjes...

VAN MILL : Zaken zijn zaken, jongen, en vuil zijn ze allemaal. Maar we bieden je moeder iets eerlijks en goeds: laat ze een van ons trouwen — dan heeft ze een goede, verzorgde toekomst, dan zal 't jou ook aan niets ontbreken, Telemachus.

TELEMACHUS : Als jullie 't zo goed met ons menen, waarom zuipen jullie hier dan zonder ooit een rooie cent te betalen?

VAN MILL : Omdat je moeder zo halsstarrig is, jongen.

TELEMACHUS : Wat heeft dat er mee te maken?

VAN MILL : Wij hebben hier tien jaar van ons leven liggen, jongen. Die heeft je moeder van ons ingepikt...

TELEMACHUS : Ze heeft er niet om gevraagd! Ze gelooft nog steeds dat vader terugkomt...

VAN MILL : En jij?

HANNES : *(is erbij gaan staan)* En jij?

TELEMACHUS : *(zakt aan tafel neer met hoofd in handen)* Als ik 't maar wist, als ik 't maar wist...

VAN MILL : *(zachtjes)* Odysseus is dood. In je hart weet je het. In je hart weet je ook dat je moeder met een van ons zal trouwen. We zijn de heersers van de streek, we kunnen jullie maken en breken. En daarbij: we houden van je moeder. Ik kan me voorstellen dat je ons... eh.... wat hardhandig vindt en rauw...

HANNES : Jij valt daarbuiten, van Mill, jij draagt nylon ondergoed.

VAN MILL : Telemachus weet wat ik bedoel. Maar dit weet je ook, jongen: we kussen de grond waar je moeder op loopt. Wie van ons haar krijgt zal haar vereren en op handen dragen. Daarom is 't een goede zaak die wij voorstaan — en wij zullen niet toestaan dat jij je moeder tegen ons opzet. Begrepen? Vingers weg en je mond dicht!

TELEMACHUS : En als vader leeft?

VAN MILL : Zelfs als je vader leven zou...

HANNES : Onzin!

VAN MILL : Ik zeg, zelfs als... dan zou ik 'm nog niet aanraden hier terug te komen.
(hij draait zich om en gaat naar de anderen)

HANNES : Waarom ga je morgen niet mee met de pantserwagen, Telemachus, een partijtje boter rijden? Da's beter dan kniezen... Hee, Bart, zing nog eens het lied van de blauwe boon... Vooruit! Jongens, 't lied van de blauwe boon!

(Bart pakt harmonica, speelt, men gaat — behalve Telemachus — om hem heen staan)

BART : Ze zijn de oorlog ingegaan
 ze kwamen er niet meer vandaan
 ze zwierven rond van grens tot grens
 ze doodden mens na mens na mens
 En kregen zelf als loon
 in 't end een blauwe boon
 En kregen zelf als loon
 in 't end een blauwe boon

De tijd is nu voorbijgegaan
 ze zijn tot stof en slik vergaan
 ze zwerven rond in 't vagevuur
 ze wachten op het laatste uur
 en brengen voor Gods troon
 in 't end hun blauwe boon
 en brengen voor Gods troon
 in 't end...

(de deur is opengegaan en Penelope staat daar, ze heft haar hand en Bart houdt op)

BRIGADIER : Waarom hou je voor den donder op....? *(kijkt om, ziet Penelope en zwijgt)*

PENELOPE : Ik wil niet dat je dat lied zingt, Bart. Ik hoorde het boven op mijn kamer en het steeg op en opeens was 't alsof alle lampen lager brandden... Waarom zing je dat lied, Bart? Je weet dat ik ervan huilen moet...

BART : Ze vroegen erom, Penelope, ze vroegen erom.

PENELOPE : Doe me een plezier en zing het niet meer. Je weet nog zoveel andere liedjes, hè?

TELEMACHUS : *(opeens krachtig, autoritair)* Laat 'm, moeder. Laat 'm zingen, moeder. Wat zijn liedjes? Lucht die door een keel stroomt, trillingen — anders niets. Liedjes zijn dromen, vage dingen, ze ontroeren jou omdat je er iets bij

denkt dat je er niet bij moet denken. Ga naar boven. Laat 'm zingen.

DUVEL : Moet je dat horen. Nooit doet-ie z'n bek open — opeens kan-ie 'm niet meer dichthouden. Wat is er met jou aan de hand?

PENELOPE : Ja, wat is er met jou aan de hand, Telemachus?

TELEMACHUS : (*hard en zeker*) Ik heb er genoeg van. (*zacht en snel*) Ik ben de zoon van Odysseus. Deze herberg hier in Iependal is mijn erfdeel. En ik wil de baas zijn. Zolang mijn vader er niet is zal ik 'm beheren. Als mijn vader dood is zal ik 'm erven.

PENELOPE : Als je vader dood... Dat mag je niet zeggen!

TELEMACHUS : Natuurlijk zeg ik 't. Ik ben achttien jaar. Ik ben oud genoeg om naar feiten te kijken en niet naar dromen, liedjes, praatjes. Ik ben een man, moeder. Laat mij begaan. Ga jij naar boven...

PENELOPE : Ik naar boven?

TELEMACHUS : Ja. Dit is mannenwerk, dit zijn mannenzaken. (*naar haar toe, zachtjes*) Moeder, laat mij maar begaan. Ik ben geen kleuter meer. Ik scheer me al twee keer per week.

PENELOPE : Da's waar. Dat verandert alles. (*zachtjes*) Maar pas op voor hen — ze zijn gevaarlijk.

TELEMACHUS : Ik lust ze rauw... Ga nu maar.

(*Penelope kust hem vlug, gaat af*)

DUVEL : Wat heeft dat voor den donder te betekenen? Sinds wanneer heb jij hier de broek aan?

TELEMACHUS : Sinds ik oud genoeg ben om jullie te zien voor wat jullie zijn.

VAN MILL : Wij zijn heel lankmoedig, jongetje, maar je moet dit soort praatjes niet tot een gewoonte maken — anders zou ik je sterk aanraden hier weg te gaan. En vliegensvlug.

TELEMACHUS : Toevallig komt dat goed uit. Ik neem over vijf minuten de bus.

DUVEL : Wat zeg je?

HANNES : Waarheen?

TELEMACHUS : Ik ga met de trein naar Den Haag.

BRIGADIER : Den Haag?

TELEMACHUS : Het schoot daarnet als een flits door me heen. Ik ga uitzoeken waar mijn vader is.

VAN MILL : Haha!

TELEMACHUS : Lach maar. Ik ga naar het Ministerie van Oorlog en naar het Rode Kruis en naar de ambassades.

DUVEL : Dat heeft Penelope drie jaar geleden nog gedaan. Als er tien jaar lang geen nieuws komt, jongetje, dan is er geen nieuws meer.

TELEMACHUS : Maar ik heb nog iets. Ik ga de adressen vragen van soldaten die in 't zelfde onderdeel zaten. Misschien weten die iets...

BRIGADIER : Vergeefse moeite. Odysseus is dood.

TELEMACHUS : Ik zoek feiten. Jullie willen dat Odysseus dood is, daarom geloven jullie het. Moeder wil dat Odysseus leeft, daarom gelooft ze het. Maar ik wil de feiten.

VAN MILL : En wat wil je met die feiten?

TELEMACHUS : Als vader leeft, dan zal ik zorgen dat hij jullie in stukken ranselt. Als vader dood is, dan ben ik hier de baas — dan zal ik jullie door de politie eruit laten ranselen.

BRIGADIER : Haha!

TELEMACHUS : Door de marechaussee, die jou 't uniform van 't lijf zal rukken.

BRIGADIER : Hou op! (*liegt op hem af*) Ik vermoord 'm, die aap, ik vermoord 'm...

VAN MILL : (*houdt hem tegen*) Laat 'm gaan. Hij slaat wartaal uit.

BRIGADIER : Niet voor ik 'm een pak slaag...

VAN MILL : Laat 'm gaan. (*er is iets dwingends in zijn stem en houding*)

BRIGADIER : (*laat hem gaan*) Waarom?

VAN MILL : Ga, Telemachus, ga naar Den Haag. We zijn benieuwd waarmee je terugkomt.

TELEMACHUS : (*kijkt hem twijfelend aan, dan zeker*) Waarmee ik ook terugkom, 't zal alles hier veranderen. (*tegen Hummel*) Zeg jij tegen m'n moeder dat ik weg ben. Morgenavond kom ik terug. (*draait zich om en loopt naar de deur*)

(*Duvel steekt weer z'n voet uit, Telemachus struikelt maar valt net niet. Hij draait zich om en kijkt Duvel kalm aan. Dan gaat hij af*)

BRIGADIER : Wat zeg je me daarvan... Daar moet ik een borrel op nemen.

HANNES : Van Mill, wat had jij opeens?

DUVEL : Ja, van Mill, je had iets in je hoofd...

VAN MILL : Hummel, ga naar boven.

HUMMEL : Ja, meneer.

VAN MILL : Zeg tegen Penelope dat zoonlief weg is.

HUMMEL : Ja, meneer.

VAN MILL : En vraag haar of ze naar beneden komt. Het is dringend.

HUMMEL : Maar als u haar vertelt van het borduurwerk... dan zal ze weten dat ik 't verklapt heb... en dan krijg ik er van langs...

VAN MILL : Als je 't niet doet dan geven wij je er van langs. Voor wie ben je banger?

HUMMEL : Voor u. Maar... Zij scheldt niet, ze kijkt je aan met van die grote ogen... en daar krijg ik de kriebels van... dan kan ik wel door de grond zakken...

VAN MILL : We zullen 't niet over het borduurwerk hebben, Hummel. En we zijn niet kwaad op je.

DUVEL : Integendeel. We zijn dol op je, lekkere meid.

HUMMEL : M'n goud snoertje?

DUVEL : Je krijgt 't morgen.

VAN MILL : En als je braaf doet wat we zeggen dan maken we nog eens een fijne dame van je.

HUMMEL : Ja? Echt?

VAN MILL : Reken maar. Ja, genoeg — naar boven nu.

HUMMEL : Dus de vrouw moet naar beneden komen... *(af)*

DUVEL : Vooruit, van Mill, wat heb je bedacht?

VAN MILL : Moet je dat zien die gretige gezichtjes. Als jullie mij niet hadden dan smokkelden jullie nog vijf pond koffie op een fiets over de grens. Als ik de dingen niet groter zag...

HANNES : Jij ziet ze misschien heel groot, ja, maar de lef moet toch van ons komen. En die wordt ook almaar groter. Je kan makkelijker met een fietsje rijden dan met een pantserwagen....

VAN MILL : Lef hebben jullie, daar zal ik niet aan tornen. Ik heb het verstand, Duvel en Hannes hebben de lef, en Enkes hier, de brigadier... die heeft... nou ja, die

heeft 't uniform...

BRIGADIER : (*verbeten*) Als je maar weet dat er meer lef voor nodig is voor wat ik doe...

HANNES : Daar heb je hem weer.

BRIGADIER : Ik was een goed politieman. Als m'n kind niet ziek geworden was, als ik die centen niet broodnodig had gehad... Ik doe 't tegen m'n geweten in en dat is 't zwaarste wat er is.

VAN MILL : Je zit er nou in, Enkes. En je hoeft je geweten niet te laten knagen vanwege dat beetje boter.

BRIGADIER : En die drie dooie douaniers?

VAN MILL : Gevallen op het veld van eer. Trouwens, morgen zullen er vier dooien zijn.

HANNES : Hoezo?

DUVEL : Hoezo?

VAN MILL : Jongens, wat zijn jullie stom. Waarom denk je dat ik Telemachus heb laten gaan, hè? Waarom?

HANNES : Nou?

VAN MILL : Omdat-ie niet meer terugkomen zal.

BRIGADIER : Hoe weet je dat?

VAN MILL : Omdat de Duvel en Hannes morgen aan het station zullen staan — met een stuk loden pijp op zak.

DUVEL : Wat... wat... wat bedoel je...

HANNES : Je... je... bedoelt toch niet dat wij m z'n harsens moeten...

VAN MILL : Die jongen moet weg. Dat is toch duidelijk? Zolang die jongen hier is schieten we nooit op. We hebben 't de laatste weken gezien, hoe hij de atmosfeer verpest, hoe hij z'n moeder opruit. Alles wat naar Odysseus stinkt moet weg uit dit huis...

BRIGADIER : Maria en Josef, maar moet die jongen daarom...?

VAN MILL : Wees niet zo kleinzerig. Denk aan haar! (*wijst naar boven*)

(*allen kijken naar boven*)

Jongens, we zitten hier tien jaar, het brandt in ons, het kookt in ons, als 't nog

langer duurt springen we uit elkaar. Ik voor mij, ik doe alles... Als jullie niet gaan doe ik 't zelf — maar dan is ze ook voor mij.

DUVEL : Nee, nee! We doen mee. Jij hebt 't bedacht — da's jouw werk. Wij zullen 't doen — da's ons werk. Hè, Hannes?

HANNES : Jongens, jullie weten, ik ben geen doetje — ik heb die groene veldmuis van een koddebeier neergeknald zonder erbij te denken. Maar zo'n jongen...

VAN MILL : Wil jij soms nog twintig jaar hier blijven wachten?

HANNES : Maar waarom moet hij kapot? Is het niet genoeg om 'm stevig in elkaar te slaan? Hè? (*smekend*) Stevig, hoor, zodat-ie weken in een hospitaal moet blijven?

VAN MILL : Slappeling. Maar misschien heb je gelijk. Z'n dood zou Penelope teveel uit haar balans brengen. Als hij ons maar niet meer dwars kan zitten, is 't genoeg. Je krijgt je zin, Hannes. Maar...

DUVEL : Wat maar?

HANNES : 't Is een pak van m'n hart dat ik die jongen niet...

VAN MILL : Maar nu moeten we haar ook vanavond nog ons ultimatum stellen. Ze is nu alleen, week, heeft niemand om op te steunen. Morgen zal ze moeten beslissen, zeg ik...

BRIGADIER : Morgen.

HANNES : Morgen.

DUVEL : Morgen.

VAN MILL : Morgen zal ze moeten beslissen.

ALLEN : Ja, morgen.

(ze heffen het glas en drinken, Bart begint te spelen, het licht slaat uit.)

(Tussendoek zakt, licht aan, een enkel rekwisiet duidt de kamer van Penelope aan. Penelope zit, Hummel staat.)

PENELOPE: Hoe kan hij het doen, hoe kan hij het doen?

HUMMEL : Ik weet 't niet, vrouw.... opeens zei-ie 't... en toen ik me omdraaide was-ie al weg...

PENELOPE : Zonder iets tegen mij te zeggen...

HUMMEL : Hij zei wel tegen mij dat ik 't u moest vertellen.

PENELOPE : Ja. Omdat hij wist dat ik 't hem nooit toegestaan zou hebben. Naar Den Haag, zeg je?

HUMMEL : Ja. Om nieuws over de baas te zoeken.

PENELOPE : Kind, dat je dat zegt... Kom hier... *(omarmt haar)* Zoals dat klinkt uit jouw mond... de baas... Alsof hij er nog is, alsof hij nooit weg geweest is... alsof je 'm kent...

HUMMEL : Ik heb 'm nooit gezien. Maar ik heb zoveel over 'm gehoord dat 't is alsof ik 'm ken...

PENELOPE : O, Hummel... Zie je, nu blijkt toch dat je te jong bent. Alsof iemand Odysseus beschrijven kan... En alsof iemand hem kent behalve ik... *(droomt weg)* Stel je voor, een reus van een man, met een baard, een man die ijzer krom kon buigen en paarden met z'n vuist besloeg... een man die nooit bang hoefde te zijn omdat hij sterker was dan iedereen... en slimmer... Oh, Hummel, hoe slim hij was! Z'n ogen glinsterden en glommen alsof hij altijd lachte, als een boer die naar keffende 'hondjes kijkt... Hij heerste over deze streek als een vorst. Over de smokkelaars en de eerlijke mensen, over de dieven en de braven, over de vromen en de heidenen. Dacht je dat ze zo wild waren als nu beneden, de Duvel en van Mill, toen hij er nog was? Welnee... Ze hebben nooit een hand naar een douanier durven uitsteken, toen. Odysseus stond dan beneden, aan de tapkast, hij lachte dat de balken dreunden en zei: jullie doen maar wat jullie willen... of je onder de wet blijft of er boven... of je 's zondags naar de pastoor gaat als een lam of meteen naar de oorlam... 't is mij goed... als je maar fideel blijft... geen gemene streken... Toen de marechaussee de Duvel aangeschoten had, heeft Odysseus de adjudant hier dwars door de ruiten geworpen... Maar toen de Duvel met een afgezaagd geweer onder z'n jas kwam heeft-ie 't op z'n kop aan stukken geslagen... Als er onmin was in 't dorp kwamen ze hier... Oh, we hebben erfenissen verdeeld en huwelijken gesticht... we hebben schoolmeesters de les gelezen en zelfs tegen de pastoor gepreekt... hij heeft de burgemeester met de ingenieur van Rijkswaterstaat en een fles jenever opgesloten in 't rommelhok... toen ze d'r uit kwamen was die hele zaak met de sluisdam in orde... oh... oh... *(ze droogt haar tranen af, half van 't lachen, half van 't huilen)* En dan zoals ik hem alleen ken: als hij op 't bed zat en m'n hand

in de zijne nam en over verre landen sprak... als hij niets zei en in de verte keek... als hij zich over de wieg boog en 't kind aankeek, dat onmiddellijk ophield met huilen en lachte... als hij mij in zijn armen nam en... (*ze staat op en gilt*) WANNEER KOMT HIJ TERUG? WANNEER! WANNEER!!

HUMMEL : Als Telemachus terugkomt horen we misschien meer...

PENELOPE : (*als een furie*) Waarom is hij weggegaan? Waarom is hij weggegaan? (*zachtjes*) Waarom is 't niet genoeg dat m'n man al vijftien jaar weg is? Dat-ie vijf jaar in de oorlog was en daarna spoorloos verdween? Moet ik m'n zoon nou ook nog verliezen?

HUMMEL : Hij komt toch morgenavond weer terug...

PENELOPE : Wie zegt dat? Wat weet je ervan? Dat de zon morgen weer opgaat, dat weten we zeker — maar dat een mens weer terugkomt, dat weten we nooit. Ik wil 'm hier bij me hebben, m'n jongen, hij is 't enige wat ik nog overheb... Waarom is-ie nou weggegaan... (*ze zakt snikkend in elkaar*)

HUMMEL : En... eh... ze vroegen beneden of u naar ze toe wou komen... Ze hebben iets dringends met u te bespreken...

PENELOPE : Waarom is-ie nou weggegaan...

HUMMEL : Zal ik... zal ik... tegen ze zeggen dat u ziek bent... dat u niet komen kunt?

PENELOPE : (*richt zich op*) Nee, nee... ik ga naar beneden... Het is beter dat ik met ze praat... Telemachus is weg, je weet nooit wat 'm overkomen kan...

HUMMEL : Wat bedoelt u?

PENELOPE : Jaja, ik voel 't... Wij vrouwen zijn zwakke wezens maar zonder ons zijn mannen als losgeslagen schepen... Ik voel hoe iets zwarts hier uit de vloer komt, zwarte damp van beneden...

HUMMEL : Waar? Waar?

PENELOPE : Het is iets wat ik voel... Ik ben heel vreemd de laatste tijd... ik droom veel... dan zie ik Odysseus op een wit paard van de heuvel komen... Hij lacht... zijn vuist schittert als zilver...

HUMMEL : Vrouw, vrouw... bent u niet goed? Wat is er?

PENELOPE : Nee, nee... laat me maar. Ik zal naar beneden gaan. Maar ik voel 't: er staan vreemde dingen te gebeuren.

HUMMEL : Kijk me niet zo aan, vrouw, ik ben niet slecht. Ik heb niks gedaan...

PENELOPE : Jij bent niet slecht. Jij bent zwak. Kom, we gaan...